

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО–ТВОРЧИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ОДЯГУ

Постановка проблеми. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів здатних до професійної і творчої діяльності у вищих навчальних закладах освіти є актуальним питанням вищої освіти в Україні. Про це свідчать Закони України «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту», Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, декларація про європейський простір для вищої освіти, концепція розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні, «Концептуальні засади реформування педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір», наказ Міністерства освіти і науки України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні». В цих документах основне завдання з підготовки робітничого потенціалу країни в професійних закладах освіти покладено на інженерно-педагогічних працівників.

Розвиток професійно-творчих умінь особливо важливо для майбутнього інженера-педагога, зокрема дизайнера швейного профілю, тому що дизайн одягу – один із напрямків дизайн-діяльності, метою якого є проектування одягу як одного з елементів предметного середовища, що задовольняє відповідні матеріальні й духовні потреби людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування творчих умінь приділяли увагу вчені В. Каплинський, Ю. Бабанський, Є. Бойко, К. Платонов, Н. Плешкова, О. Фролова, В. Дружиніна, В. Шадріков, О. Щербаков, В. Оніщук та ін. Проблеми професійних умінь розглянуто в роботах У. Толипова, К. Платонова, А. Новікова та ін.

Питання формування професійно-творчих умінь, як свідчить проведене дослідження, є актуальною науково-педагогічною проблемою, яке частково розглянуто в працях Т. Гуціна, С. Бреус, О. Степанова, М. Міцули. Однак розвиток професійно-творчих умінь у студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, зокрема дизайнерів швейного профілю, не було предметом спеціального вивчення.

Постановка завдання. Мета статті – розглянути сутність професійно-творчих умінь та визначити організаційно-педагогічні умови необхідні для їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. Національна доктрина розвитку освіти одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти визначає особистісну орієнтацію освіти, забезпечення умов для творчої самореалізації особистості та запровадження у зв'язку з цим навчальних інновацій, інформаційних технологій [1].

Україна задекларувала і виконує практичні дії щодо входження національної вищої освіти в Європейську через дотримання всіх постулатів Болонської угоди. Рушійною силою інтеграційного процесу мають стати грамотні фахівці, які вміють проектувати, розробляти, вдосконалювати, впроваджувати, мислити гнучко, творчо, будуть здатними відповідати потребам суспільства та викликам сучасності, конкурентоспроможними на терені спільного для країн Європи ринку освітніх послуг, релевантними ринку праці [2].

Підготовка інженера-педагога – складний і багатогранний процес навчання, що містить у собі вивчення загальнопедагогічних й інженерних дисциплін. Однією з основних цілей у підготовці інженерів-педагогів є розвиток професійно-творчих умінь, як на інженерному, так і на педагогічному рівні. Особливістю двох видів мислення є те, що вони базуються на накопичених знаннях, носять оперативний і пошуковий характер, припускають творчий компонент.

Відомий дослідник проблем психології вищої освіти А. А. Вербицкий, у якості тенденцій формування професійно-творчої діяльності у студентів визначив: комп'ютеризацію й технологізацію навчання; перехід від інформативних до активних методів і форм навчання із включенням у діяльність елементів проблемності, наукового

пошуку, різноманітних форм самостійної роботи – перехід від школи відтворення до школи розуміння, школи мислення; перехід до активних, розвиваючих, ігрових, інтенсивних способах організації навчального процесу; перехід до такої організації взаємодії педагога й студента, при якій акцент переноситься з навчальної діяльності викладача на пізнавальну діяльність студента.

Сучасний підхід до розвитку професійно-творчих умінь передбачає використання діяльнісного підходу. Основна мета освіти сьогодні розглядається як формування здатності до активної діяльності, до праці в усіх його формах, і в тому числі до творчої професійної праці. Так, тільки професійна, компетентна, творча особистість здатна підвищити ефективність і якість у будь-якій сфері своєї діяльності: на виробництві, в науці, в культурі, в галузі освіти. Сучасні вчені, педагоги вважають, що система освіти повинна перейти від передачі готових знань, до процесу стимулювання самостійного добування студентом знань, результатом якого буде розвиток мислення та творчих здібностей [3].

Творчість, як психологічна й педагогічна категорія, останнім часом стала об'єктом особливої уваги з огляду на суспільно-політичні процеси, які відбуваються в Україні. Держава обрала шлях інтеграції до європейського товариства і поставила за мету забезпечення відповідності професійної підготовки фахівців із вищою освітньою світовим стандартам [8].

Підготовка майбутнього інженера-педагога повинна формувати компоненти професійно-творчої діяльності й уміння, необхідні для її здійснення. Розвиток професійно-творчих умінь особливо важливо для майбутнього дизайнера швейного профілю, оскільки така професія вбирає здатність до креативної діяльності, ініціативність й прагнення постійно оновлювати знання [5].

Встановлено, що за основу визначення творчості можуть братись різні фактори: предмет, процес, результат, суб'єкт, метод творчості. Проте в більшості визначень йдеться про творчість як процес створення нових особистісних та соціально-значущих цінностей.

Вчені зазначають, що творчість реалізується в ході творчої діяльності, яка забезпечується творчими вміннями. Творча діяльність може існувати лише як синтез пізнавальної, емоційної й вольової сфер людської свідомості, як вищий рівень пізнання людини. Творчі вміння характеризуються: варіативною адекватністю способів досягнення цілей по відношенню до умов діяльності, що змінюються.

В психолого-педагогічній літературі не менш важливе значення приділяється професійним вмінням. Існують різні точки зору щодо визначення та класифікації професійних умінь майбутніх спеціалістів.

Кузьміна вважає, що професійні вміння – це кожен раз «новий сплав» знань, навичок, цілеспрямованості та творчих можливостей спеціаліста [6].

К. Платонов та А. Новіков визначають «професійні вміння» як готовність виконувати трудову дію (чи сукупність трудових дій) свідомо, підбираючи і правильно використовуючи доцільні в даних умовах способи її виконання і досягаючи завдяки цьому високих якісних і кількісних результатів праці [7]. Ці визначення мають принципове значення в нашому дослідженні, оскільки автори вважають, що кожне професійне вміння носить саме творчий характер. Так, У. Толипов вважає, що професійні вміння і навички не можна представляти інтелектуальним і творчим процесом, їх необхідно розглядати в єдності і взаємодії [8].

Професійно-творчі вміння – це культурне надбання особистості, вони не можуть бути вродженими, а формуються як важливе особистісне надбання майбутніх фахівців у пізнавально-творчій навчальній діяльності.

О. Степанов та М. Міцула в процесі підготовки фахівця у вищому навчальному закладі виділяють п'ять етапів (рівнів) у формування його професійно-творчих здібностей і умінь: інтуїтивний, репродуктивний, репродуктивно-творчий, творчо-репродуктивний і творчий [8].

Отже, ядром фахової компетентності спеціаліста у ході його професійно-творчої самореалізації є професійно-творчі вміння, розвиток яких для майбутніх дизайнерів одягу в

навчальному процесі забезпечується певними організаційно-педагогічними умовами: активізацією розумової діяльності, використанням сучасних засобів навчання та здійсненням контролю результатів формування професійно-творчих умінь.

Для формування у студентів професійно-творчих умінь необхідно впроваджувати інноваційне навчання, яке орієнтоване на підготовку фахівця готового до швидко наступаючих змін у суспільстві за рахунок розвитку здібностей до творчості, до різноманітних форм мислення та до співробітництва з іншими людьми. Це вимагає від викладача інноваційного поведіння, тобто прояву активної й систематичної творчості у викладацькій діяльності. Тобто педагог змінює свою роль та особливо функціонує в навчальному процесі: якщо при традиційному навчанні він разом із підручником були основними і найбільш компетентними джерелами знань, а також контролюючим суб'єктом пізнання, то при новій парадигмі освіти педагог виступає головним чинником в ролі організатора самостійної роботи студентів, їхнього консультанта та помічника. Його професійні вміння повинні бути спрямовані не просто на контроль завдань та умінь, одержаних студентами, а на діагностування їхньої навчальної діяльності, щоб кваліфікованими діями допомогти усунути можливі труднощі. Роль педагога стає набагато складнішою, ніж при традиційному навчанні, і тому вимагає від педагога високого професіоналізму та майстерності [10].

Для формування професійно-творчих умінь процес навчання повинен бути посилюючим та цікавим для студентів, і одночасно враховувати індивідуальні пізнавальні можливості кожного з них. Особливо цінним, у даному разі, є використання проблемних та евристичних методів навчання.

При евристичному навчанні студент спочатку сам контролює свої знання, спираючись на особистісний потенціал і технологію продуктивної діяльності. Так, В. Андреев вважає евристичні методи основою навчально-творчої діяльності. Евристичні методи – це система евристичних правил діяльності педагога (методи навчання), розроблені з урахуванням закономірностей і принципів педагогічного управління і самоуправління з метою розвитку інтуїтивних процедур діяльності учнів при вирішенні творчих задач [11].

Не менш ефективно для формування професійно-творчих умінь є проблемні методи навчання, застосування яких формує студента, здатного самостійно і творчо вирішувати нестандартні виробничі завдання у майбутній професійній діяльності [10].

Проблемне навчання розглядається як технологія розвиваючої освіти, направленої на активне отримання студентами знань, формування прийомів дослідницької пізнавальної діяльності, залучення їх до наукового пошуку, творчості. Проблемні методи навчання засновані на рішенні конструктивних творчих задач, що стимулюють навчальний процес і підвищують загальну активність студентів. Проблемне навчання формує пізнавальну спрямованість особи, сприяє виробленню психологічної установки на подолання пізнавальних труднощів. Специфіка проблемних методів навчання полягає в особливій організації педагогом інформації, що підлягає засвоєнню, в створенні проблемних ситуацій. В основі проблемних методів навчання лежить положення про те, що навчання відбувається при вирішенні студентами проблем у зв'язку із створенням викладачем проблемних ситуацій. Головне – це сам процес пошуку і вибору вірних, оптимальних рішень [12].

Отже, проблемне навчання формує сучасного студента, здатного самостійно, творчо використовувати завдання та способи дій у майбутній професійній діяльності. В основі проблемних методів навчання лежить принцип проблемності, який передбачає самостійне вирішення студентами навчальної проблеми. Розв'язання проблемних ситуацій має декілька стадій, які складаються з її аналізу, формування проблеми (проблемного запитання, завдання), висунення та обґрунтування гіпотези, її перевірки та реалізації.

Для формування професійно-творчих умінь у дизайнерів швейного профілю, на наш погляд, найбільш доцільним є використання таких активних методів навчання як метод «мозкового штурму» або "мозкова атака" (колективне генерування ідей рішення творчого завдання), метод вільних асоціацій (перетворенні предметних, абстрактних і психологічних асоціацій у графічні пошуки рішень об'єкта), біонічний метод (аналіз конкретних об'єктів

біоніки з метою одержання неординарних рішень конструктивних вузлів, нових властивостей поверхонь і фактур), метод інверсії (орієнтований на пошук ідей, рішення творчого завдання в нових, несподіваних напрямках, найчастіше протилежних традиційним поглядам і переконанням, які диктуються формальною логікою й здоровим глуздом), метод емпатії (застосування аналогії є ніби проміжною ланкою між інтуїтивними й логічними процедурами мислення), ділова гра (у вигляді ділової наради вирішуються ті чи інші питання, які носять характер розв'язання конкретної проблеми), дискусія (публічне обговорення актуального і суперечливого питання), метод евристичних запитань (викладач шляхом уміло поставлених питань змушує учнів на основі наявних знань, спостережень, життєвого досвіду, логічних міркувань формулювати нові поняття, висновки, правила) [10, 14], метод декомпозиції (розкладання складного завдання на складові й послідовне рішення ланцюга приватних завдань), метод комбінаторики (заснований на пошуку, дослідженні й застосуванні закономірностей варіантної зміни просторових, конструктивних, функціональних і графічних структур, а також на способах проектування об'єктів дизайну з типізованих елементів) [13], метод трансформації (перетворення однієї форми в іншу, трансформація деталей усередині однієї форми), метод кинетизму (полягає в створенні динаміки форм, декору, малюнків тканин).

Отже, існує безліч найрізноманітніших методів, здатних розбудити в майбутньому дизайнері ініціативу, розкрити його індивідуальні творчі здатності, розвинути логіку мислення в професійному напрямку, регулювати й інтенсифікувати процес творчого пошуку, що забезпечує формування професійно-творчих умінь.

Успішність процесу навчання, ефективність використання в ньому різних методів навчання значною мірою залежить від вдалого вибору засобів навчання. З педагогічної точки зору взаємозв'язку засобів навчання з іншими компонентами відрізняються такими характерними, найбільш значущими особливостями:

1) для педагога засоби навчання – інструмент педагогічної праці, що дозволяє підсилити реалізацію його функцій;

2) для студента засоби навчання – засіб пізнання й один із засобів реалізації навчальних функцій;

3) стосовно змісту освіти засоби навчання – спосіб передачі змісту й організації його засвоєння;

4) стосовно методів навчально-виховного процесу й форм організації навчання – спосіб їхньої розмаїтості й удосконалення, один із варіантів розробки й застосування нових сполучень компонентів педагогічної комунікації;

5) стосовно засобу навчання ціль грає загальну роль, що орієнтує, при їхньому створенні й застосуванні, при цьому засоби навчання повинні взаємодіяти для досягнення результату, що у свою чергу, може визначатися за їхньою допомогою.

Умовно всі засоби навчання можна розділити на такі групи: підручники й навчальні посібники; засоби наочності; засоби для здійснення практичних дій; технічні засоби навчання; допоміжні засоби навчального процесу. Склад кожної групи цих засобів залежить від розвитку науки, у тому числі педагогічної практики [15].

У даному випадку нам цікаві також нові сучасні засоби навчання, а саме: технічні засоби навчання (графопроєктори, відеомагнітофони, телевізійні комплекси, персональні комп'ютери й комп'ютерні системи), інформаційні засоби навчання (персональний комп'ютер студента (ПК), інформаційна керуюча система вчителя (сервер), до якої підключені ПК учнів, електронна дошка, що заміняє крейдову в класі, електронний підручник, електронна пошта, навчальні комп'ютерні ігри, чат-листування студентів із викладачем і один з одним, система оперативного спілкування (для бесіди, опитування й т.п.), електронні журнали: наукові, науково-популярні, методичні, академічні, відеоконференції зі звуковим і мультимедійним супроводом, файлові архіви для повторення, закріплення й розширення знань студентів, а також для зберігання особистих справ студентів, дошка оголошень, реєстраційні форми, навігація по мережі Інтернет,

навчальні послуги Інтернет).

Навчальний процес на базі інформаційних засобів навчання може бути організований як за традиційними принципами аудиторної системи, так і за принципом реалізації індивідуальної освітньої траєкторії студента. Це обумовлено можливістю працювати з персональним комп'ютером як в аудиторії, так й в індивідуальному режимі, у тому числі на будь-якій відстані (дистанційне навчання).

Отже, сучасний етап розвитку техніки характеризується широким упровадженням в освітній процес комп'ютерних технологій. Вони дозволяють вийти на новий рівень навчання як для викладача, так і для студента. Інформаційні технології знаходять своє застосування в різних предметних галузях, допомагаючи кращому засвоєнню як окремих тем, так і дисциплін у цілому.

Вирішення проблеми підвищення якості підготовки спеціалістів із вищою освітою на сучасному етапі передбачає значне поліпшення контролю навчальної роботи студентів як важливу умову управління процесом навчання. Головною метою контролю є визначення якості засвоєння студентами навчального матеріалу, ступеня відповідності умінь і навичок цілям і завданням навчального предмета. У процесі навчання він дає змогу виявити готовність студентів до сприймання, і усвідомлення знань; отримати інформацію про характер самостійної роботи у процесі навчання; визначити ефективність організаційних форм, методів і засобів навчання; з'ясувати ступінь правильності, обсягу, глибини засвоєння студентами знань, умінь і навичок [17].

Велика увага приділяється певним видам (попередньому, поточному, рубіжному і підсумковому) та методам контролю (спостереження, усний контроль, письмовий, тестовий, графічний, програмований, практична перевірка, а також методи самоконтролю і самооцінки) [17, 18].

Найбільшій ефективності контроль результатів діяльності набуває через засоби контролю, серед яких виділяють: технічні (технічні пристрої відображення, обробки і документування (фіксації) інформації, отриманої від студентів по каналах зворотного зв'язку) та дидактичні (контрольна робота, навчальні таблиці і схеми, лабораторне обладнання інтерактивне опитування).

Отже, контроль результатів є важливою організаційно-педагогічною умовою, який забезпечується певними видами, методами, доцільне виконання яких обирається індивідуально на основі врахування психофізичних особливостей студентів, умов навчання, дидактичних цілей матеріалу, матеріально-технічного забезпечення навчального процесу.

Висновки. Таким чином, розвиток професійно-творчих умінь є важливим для майбутньої професійної діяльності дизайнера одягу, що в процесі їхньої інженерно-педагогічної підготовки забезпечується створенням певних організаційно-педагогічних умов (активізацією розумової діяльності, використанням сучасних засобів навчання, контролем результатів формування професійно-творчих умінь).

Перспективи подальших досліджень. Перспективним дослідженням у рамках даної тематики можна вважати розробку методики розвитку професійно-творчих умінь майбутніх дизайнерів швейного профілю в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Гришина Г. В. Освітня технологія як пріоритет учителя. / Г. В. Гришина. – Х. : Основа, 2003. – 96 с.
2. Несторук Н. А., Формування технічної творчості засобами експериментальної діяльності / Н. А. Несторук // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. –Х., 2006. – Вип. 13. – С. 65–71.
3. Кіосева О. М. Творчий компонент у самостійній роботі студентів інженерно-педагогічних спеціальностей / О. М. Кіосева // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. –Х., 2006. – Вип. 13. – С. 258–261.

4. Пономарьова Г. Ф. Дизайн та освіта: проблеми і перспективи творчого діалогу / Г. Ф. Пономарьова, Т. А. Агєєнко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. –Х., 2006. – Вип. 13. – С. 90–94.
5. Шереметьєва Ю. А. Деякі аспекти адаптації першокурсників до творчої діяльності в професії // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. –Х., 2006. – Вип. 14/15. – С. 463–470.
6. Основы вузовской педагогики : учеб. пособие / ред. Н. В. Кузьмина. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1972. – 312 с.
7. Платонов К. К. Проблема способностей. – М. : Наука, 1972. – 312 с.
8. Толипов У. К. Педагогические технологии развития общетрудовых и профессиональных умений и навыков в системе высшего педагогического образования : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Толипов Уткир Каршиевич ; Ташк. гос. пед. ун-т им. Низами. – Ташкент, 2004. – 41 с.
9. <http://www.medicfactory.ru/arttrud.htm>
10. Морозов А. В. Креативная педагогика и психология : учеб. пособие / А. В. Морозов, Д. В. Чернилевский. –2-е изд. – М. : Акад. проект, 2004. – 560 с.
11. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности: основы педагогики творчества / В. И. Андреев. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1988. – 236 с.
12. Белова О. К. Педагогічні технології в сучасній освіті : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. інж.-пед. спец. / О. К. Белова, О. Е. Коваленко ; Укр. інж.-пед. акад. – Х. : Контраст, 2008. – 148 с.
13. Композиция костюма : учеб. пособие для вузов / Г. М. Гусейнов, В. В. Ермилова, Д. Ю. Ермилова [и др.]. – М. : Академия, 2003. – 432 с.
14. Семушина Л. Г. Содержание и методы обучения в средних специальных учебных заведениях : учеб.- метод. пособие для преподавателей средних спец. учеб. заведений. / Л. Г. Семушина, Н. Г. Ярошенко. – М. : Высш. шк., 1990. – 192 с.
15. Хозяинов Г. И. Средства обучения как компонент педагогического процесса / Г. И. Хозяинов // Юбилейный сборник ученых РГАФК, посвященный 80-летию академии. – М. : 1998. – Т. 5. – С. 130–136.
16. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навч. л-ри, 2003. – 316 с.
17. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 350 с.
18. Белікова В. В. Педагогіка вищої школи. Педагогічний контроль у системі вищої школи : навч. посіб. / В. В. Белікова ; Укр. інж.-пед. акад. – Х., 2008. – 172 с.

Попова Т. І.

Розвиток професійно-творчих умінь у майбутніх дизайнерів одягу

Розглянуто сутність професійно-творчих умінь та обґрунтовано важливість їхнього розвитку в майбутніх дизайнерів одягу, визначено організаційно-педагогічні умови необхідні для їхнього формування (активізація розумової діяльності, використання сучасних засобів навчання, контроль результатів формування професійно-творчих умінь).

Ключові слова: професійно-творчі уміння, організаційно-педагогічні умови, дизайнер одягу, методи, засоби, форми, творчість.

Попова Т. И.

Развитие профессионально-творческих умений у будущих дизайнеров одежды

Рассмотрена сущность профессионально-творческих умений и обосновано важность их развития у будущих дизайнеров одежды, определены организационно-педагогические условия, необходимые для их формирования (активизация умственной деятельности,

использования современных средств учебы, контроль результатов формирования профессионально-творческих умений).

Ключевые слова: профессионально-творческие умения, организационно-педагогические условия, дизайнер одежды, методы, средства, формы, творчество.

T. Popova

Development of Professionally-Creative Abilities at the Future Designers of Clothes

In the article essence of professionally-creative abilities is considered and importance of their development is grounded at the future designers of clothes, organizationally-pedagogical terms, necessary for their forming, are certain (activation of intellection, uses of modern facilities of studies, control of results of forming of professionally-creative abilities).

Key words: professionally-creative abilities, organizationally-pedagogical terms, designer of clothes, methods, facilities, forms, creativity.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2013 р.